

KLASIKAPLUS.CZ

1. Dny nové opery v Ostravě – inspirativně prožitý čas

30.06.2022 klasikaplus.cz - Milan Bátor

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** Divadle (3); Antonína (2); Dvořáka (2); Jiřího; Myrona; opery; Ostravě

"Svým způsobem bylo každé dílo osvěžující, neboť přineslo naprosto svébytná řešení, která nelze považovat za povrchní, eklektická či konzumní."

"Vzhledem k proměnným veličinám nepůsobí Many Many Women schematicky, spíše evokuje pozapomenutou, řemeslně poctivou práci dávných anonymních mistrů."

"Ačkoli značná část dosavadní tvorby Laytona podléhala statickým útvarům, Saudade má naprosto odlišné atributy."

Dva dny a čtyři opery. Dny nové opery v Ostravě jsou v plném proudu a jejich dramaturgie je podle očekávání plná zážitků a pozoruhodných realizací. Navštívili jsme představení, která se konala ve dnech 27. a 28. června. Během dvou dnů zazněly opery Many Many Women Petra Kotíka, Částečné vzpomínky Judith Berkson, Přiblížit se Lucie Páchové a Saudade Jamese Laytona.

Kotíkova velkoplošná opera se odehrála v Divadle Jiřího Myrona 27. června. Tři jednoaktové opery zmíněných autorů byly inscenovány v Divadle Antonína Dvořáka o den později.

Nejdříve Kotíkův operní monument. Přesněji je hovořit o Many Many Women jako o vokálně-instrumentální skladbě inspirované textem

Gertrudy Stein. Rozsáhlá šestihodinová kompozice vznikla v letech 1975 až 1978, jednalo se tak o vzácnou možnost dostat se ke kořenům Kotíkovy tvorby. Many Many Women je psána pro šest nástrojů (dvě flétny, dvě trubky, dva trombóny) a šest zpěvních hlasů (dva soprány, kontratenor, tenor, basbaryton a bas). Dílo dosud nikdy nebylo provedeno scénicky, hozenou rukavicí přijal režisér a autor scénického designu Jo Fabian.

Především je dobré vědět, že s žánrem opery nemá Kotíkova monumentální kompozice téměř nic společného. Její narace je přísně nedramatická, opulentně lineární, probíhá v čase bez markantních dynamických, tempových či melodických změn. Proměny se odehrávají ponejvíc v binárních kombinacích a variantách hlasů a nástrojů. Hudební proud Many Many Women do jisté míry připomíná středověkou liturgickou hudbu. Její harmonický vývoj se odvíjí nejčastěji v čistých intervalech. Nejfrekventovanějším souzvukem je kvinta, disonance jsou v menšině, na diváka z díla vyzařuje jakýsi setrvačný asketický ráz. V tomto, svým způsobem monotónním průběhu sice můžeme postrádat napětí, ale jednotlivá polyfonně traktovaná pásma vokálů a nástrojů mají své kouzlo. Vzhledem k proměnným veličinám nepůsobí Many Many Women schematicky, spíše evokuje pozapomenutou, řemeslně poctivou práci dávných anonymních mistrů.

S.E.M. Ensemble a Ostravská banda zahráli Kotíkovu skladbu poučeně a spolehlivě. Sám skladatel se ujal jednoho z flétnových partů, odvaha to vzhledem k jeho věku obdivuhodná. Důslednost a nasazení, které Kotík během provedení projevil, si zaslouží respekt a následování. Znamenitě své party zazpívali pěvečtí sólisté Jen Wu, Ana Caseiro, Padraic Costello, Felix Heuser, Harald Hieronymus Hein a Nicholas Hay. Režie Jo Fabiana využila digitální možnosti velkoplošné projekce, na níž se postupně zobrazovaly různé výtvarné struktury, obrazce a slovní asociace. Nic víc ostatně monumentální artefakt ani nepotřeboval. Many Many Women je experiment, jehož řešení asi nemá smysl následovat, ale je to experiment, který mělo smysl podstoupit.

O den později se v Divadle Antonína Dvořáka rozezněly tři krátké operní inscenace. Jako první byla uvedena ve světové premiéře experimentální scénická opera Přiblížit se (Approximate) Lucie Páchové. Podobně jako v předchozích skladbách této absolventky JAMU se její aktuální dílo zabývá problematikou percepce. Naslouchání různým nehudebním zvukům může vyvolat různé asociace. Scéna a kostýmy Jany Nunčič pracovaly s kontrastem tmy a šera, z něhož se jednotlivé objekty a zvuky vynořovaly. Slyšet lidský hlas v nezvyklých hrdečních projevech a eventualitách, vnímat dech, šelest a pohyb bylo ve tmě zvláštní. Kompozice Lucie Páchové je nepochybně zajímavý experiment. Její nedramatický charakter ovšemže s operou nijak nesouvisí. Je to performance, kterou lze prožít se zvědavostí, co ještě přijde. Předpokladem je ovšem participace diváka. Pokud někdo není podobně výzvě nakloněn, jiskra očekávání nepřeskočí.

Judith Berkson napsala Částečné vzpomínky (Partial Memories) jako svého druhu vzpomínky na věci, které více či méně upadly v zapomnění. Částečné vzpomínky " odráží potřebu překonávat svou prací vlastní limity, " vysvětluje autorka v bulletinu. K svému záměru využila dvě literární předlohy. Úryvek z díla Báseň splnutí od Judy Chicago a část z textu Mary Gartsideové Pojednání o nové teorii barev, jakož i kompozici obecně. Režie se ujala Viktorie Vášová, která zakomponovala do izolovaných fragmentů textů nové prvky. Během inscenace vznikla na jevišti malba ve stylu ukrajinsko-americké malířky Janet Sobel.

Na rozdíl od předešlé minioperky Berkson zpracovala standardní hudební materiál originálním stylem. Tradiční intervalový systém evropské hudby je v její partituře obohacen o čtvrttóny, od expresionisticky drsného výrazu opera postupně vyústí k simplifikované melodice. Zpěvní party sólistů se vyznačují širokým melodickým ambitem. Hudební narace spěje od atonálních ploch k centrické tonalitě, která působí v unisonu hlasů a basové prodlevě nástrojů jako katarze.

Vynikajícím způsobem se v této operě uvedla především sopranistka Mikaela Elson, spolehlivě zazpívali také Elliot Menard, autorka Judith Berkson a Vojtěch Šembera, to vše za doprovodu Ostravské bandy pod taktovkou zevrubně připraveného a energického Bruna Ferrandise.

Poslední uvedenou operou byla Saudade amerického skladatele Jamese Laytona. Komorní opera o sedmi obrazech vznikla na libreto

Jacka Burnhama. Koncepte díla je inspirována nezávislou kinematografií, výtvarným uměním a fotografickým designem. Ačkoli značná část dosavadní tvorby Laytona podléhala statickým útvarům, Saudade má naprosto odlišné atributy. Příběh je vyprávěn v sedmi jasně postřehnutelných snímcích. Jeho rysy jsou nezřetelné. V centru pozornosti diváka je žena, muž a lodka. Napětí pramení nejen z expresionisticky číhavé hudby, ale i ze zvláštních konfigurací, které mezi protagonisty vznikají a zanikají. Nejsou to úplně vysvětlitelné emoce. V jejich jádru je hledání, tajemství a očekávání. Vysvětlení nepřináší ani třetí postava v podobě tanečnicka, který svými pohyby může asociovat hada nebo princip chaosu.

Režie Marka Davida a scéna, jakož i kostýmy Adély Szturcové se v Saudade potkaly ze všech tří prezentovaných oper zřejmě nejšťastněji a nejdůkladněji. Fascinující byla už jen plocha jeviště pokrytá stříbrnými moduly, které se s každým dalším obrazem přeskupovaly do jiného obrazce. Jejich barevné, opalizující odlesky a nařasená, jakoby tekutá tvárnost ve mně osobně asociovaly vizuální podobnost s Tarkovského mistrovským eposem Solaris. Sólové party výborně ztvárnili Markéta Schaffartzik a Vojtěch Šembera. Výrazný impulz dílu dal výkon tanečnicka Patryka Zamojského.

Laytonův příběh je do značné míry nevysvětlitelný. Každý si může v značně gnómičtém a metaforickém textu jeho Saudade najít svůj význam. Saudade odráží jen jeden ze způsobů, jak se mnohovýznamovosti otevřít. Dílo stejně jako v předchozím případě skvěle odehrála Ostravská banda pod vedením dirigenta Bruna Ferrandise.

Posledně uvedené dílo bylo z celého večera nejsuggestivnější. Během středy byli diváci konfrontováni se třemi naprosto odlišnými a nezávislými estetikami. Svým způsobem bylo každé dílo osvěžující, neboť přineslo naprosto svébytná řešení, která nelze považovat za povrchní, eklektická či konzumní. Snahu vnést do současného světa názor, který vychází z aktuální přítomnosti a času, považuji na všech třech dílech za velmi cennou. Podle reakce diváků, kteří ocenili každou ze tří oper velmi spontánním a dlouhým potleskem, jejich práce nebyla marná.

Foto: Martin Popelář, Fb festivalu

[« zpět na začátek](#)